Agata Danielewicz[1], Elżbieta Horoszewicz[2], Karolina Chojnacka[3]
Uniwersytet w Siedlcach
Wydział Nauk Rolniczych
Studenckie Koło Naukowe Sympatyków Zwierząt
https://doi.org/10.29316/9788368103137_24

JAK WYBRAĆ KONIA DO HIPOTERAPII (TERAPIA Z UDZIAŁEM KONIA) – CECHY PSYCHICZNE

HOW TO CHOOSE A HORSE FOR HIPPOTHERAPY (HORSE-ASSISTED THERAPY) – MENTAL CHARACTERISTICS

Streszczenie

Hipoterapia (terapia z udziałem konia) określana jest jako ukierunkowane działanie terapeutyczne, mające służyć poprawie funkcjonowania człowieka, podczas którego specjalnie dobrany i przygotowany koń stanowi integralną część procesu terapeutycznego. W 2022 r. oceniono stan psychiczny polskich koni hipoterapeutycznych oraz wyodrębniono takie cechy, które predysponują je bardziej od innych osobników – do pracy w hipoterapii. Badane konie cechował umiarkowany temperament i zrównoważony charakter, bywały one flegmatyczne, chętnie współpracowały z instruktorem i były posłuszne. Opiekunowie oceniali je jako bardziej niż inne inteligentne i empatyczne. Konie panowały nad instynktem stadnym i potrafiły funkcjonować w sytuacji odłączenia od stada jak również akceptowały bliską obecność nawet kilku osób jednocześnie, z każdej strony ciała. Koń do pracy w hipoterapii musi być odpowiednio dojrzały

Summary

Hippotherapy (horse-assisted therapy) is defined as a targeted therapeutic action aimed at improving human functioning, during which a specially selected and prepared horse is an integral part of the therapeutic process. In 2022, the mental state of Polish hippotherapy horses was assessed and such features were distinguished that predispose them more than other individuals – to work in hippotherapy. The horses examined were characterized by a moderate temperament and balanced character, they were sometimes phlegmatic, willingly cooperated with the instructor and were obedient. The carers assessed them as more intelligent and empathetic than others. The horses controlled the herd instinct and were able to function in a situation of separation from the herd, as well as accept the close presence of even several people at the same time, on each side of the body. A horse for work in hippotherapy must be suitably mature mentally, over 5 years of age, it is

[1] dr inż., https://orcid.org/0000-0002-5497-1764, agata.danielewicz@uws.edu.pl
[2] dr inż., https://orcid.org/0000-0001-8877-6185, elzbieta.horoszewicz@uws.edu.pl
[3] inż., dezyderia63@gmail.com

psychicznie, powyżej 5 roku życia, ważne jest, aby dobrze poznać warunki wychowu zwierzęcia, ustalić czy nie oddziaływały na niego negatywne bodźce. Musi umieć przez stosunkowo długi czas stać bez ruchu, nie może bać się sprzętów towarzyszących pacjentom. Nie ma 2 identycznych pacjentów ani identycznych koni terapeutycznych, nawet najbardziej zaawansowane urządzenia nie są w stanie wygenerować tylu bodźców, co koń, a jego stan psychiczny ma ogromny wpływ na jakość i efektywność terapii.

Słowa kluczowe: hipoterapia, terapia z udziałem koni, koń hipoterapeutyczny, cechy psychiczne koni

important to get to know the conditions of the animal's rearing well, to determine whether it was not affected by negative stimuli. A horse must be able to stand still for a relatively long time, it cannot be afraid of the equipment accompanying the patients. There are no two identical patients or identical therapeutic horses, even the most advanced devices are not able to generate as many stimuli as a horse, and its mental state has a huge impact on the quality and effectiveness of the therapy.

Keywords: hippotherapy, therapy with horses, hippotherapy horse, psychological characteristics of horses

Wstęp

W Kanonach Polskiej Hipoterapii opracowanych przez Polskie Towarzystwo Hipoterapeutyczne – hipoterapia określana jest jako ukierunkowane działanie terapeutyczne, mające służyć poprawie funkcjonowania człowieka w sferach fizycznej, emocjonalnej, poznawczej i społecznej, podczas którego, specjalnie dobrany i przygotowany koń stanowi integralną część procesu terapeutycznego. Nawet najbardziej zaawansowane sprzęty terapeutyczne i nowoczesne technologie nie są w stanie wygenerować tylu działań co koń hipoterapeutyczny, dlatego zdecydowano o realizacji niniejszej pracy jako próba określenia cech psychicznych predysponujących konie do pracy terapeutycznej.

Jest kilka form hipoterapii, które wzajemnie się uzupełniają i wpływają korzystnie na różne sfery cielesności i psychiki ludzkiej wymagające terapii. Fizjoterapia na koniu polega na przekazywaniu pacjentowi przez idącego stępem konia właściwego wzorca ruchowego. W wyniku jazdy konnej miednica, tułów i obręcz barkowa pacjenta nabierają ruchów analogicznych z ludzkim chodem. Poza nauką chodu fizjoterapia na koniu rozluźnia wzmożone napięcie mięśniowe i chroni przed przykurczami oraz przywraca zaburzoną symetrię ciała. Kolejnym rodzajem hipoterapii jest psychopedagogiczna jazda konna i woltyżerka, które poza usprawnieniem fizycznym oddziałują na sferę emocjonalną, poznawczą i intelektualną. Podnoszą poczucie własnej wartości poprzez ukierunkowane zadania pedagogiczne czy logopedyczne. Terapia z koniem wpływa korzystnie na osoby autystyczne, wycofane i niedostosowane społecznie, ponieważ jej celem jest nawiązanie bliższego kontaktu ze zwierzęciem i otaczającym środowiskiem. Otwarcie wobec konia pozwala w dalszej kolejności otworzyć się na drugiego człowieka. Każdy

pacjent jest inny i dlatego każdy z hipoterapii czerpie inne, dostosowane do swoich potrzeb, korzyści terapeutyczne. Nie ma dwóch identycznych pacjentów ani identycznych koni terapeutycznych (Kanony Polskiej Hipoterapii, 2007; Kaproń, Nowak, 2000)

Materiał i metody

Badania przeprowadzono w 2022 r. oceniając zachowanie 34 koni hipoterapeutycznych. Kwestionariusz z zagadnieniami był przygotowany jednolicie, a dodatkowe – istotne informacje, zanotowano szczegółowo i wzięto pod uwagę wykonując obliczenia. Badanie przeprowadzono w ośrodkach hipoterapeutycznych na terenie województw: mazowieckiego, lubelskiego, świętokrzyskiego i łódzkiego, pozostały one anonimowe.

Wyniki zaprezentowano w postaci 30 wykresów ukazujących w skali procentowej i punktowej, aktualne trendy w chowie koni użytkowanych do pracy hipoterapeutycznej. Analiza wyników pozwoliła na próbę określenia zestawu cech psychicznych niezbędnych przy wyborze konia do pracy hipoterapeutycznej. Ostatecznie przygotowano podsumowanie i wnioski przedstawione na końcu pracy, które po wdrożeniu przez właścicieli ośrodków hipoterapii mogą pomóc we właściwym wyborze konia do pracy w charakterze konia terapeutycznego.

Rasy koni hipoterapeutycznych. U osobników niektórych ras koni obserwuje się zwiększoną niż u innych ilość cech psychicznych przydatnych w pracy hipoterapeutycznej. Nie oznacza to, że niektóre rasy są bezwzględnie hipoterapeutyczne a inne zupełnie nie. Przy wyborze konia do hipoterapii liczą się jego cechy fizyczne i psychiczne przydatne w usprawnianiu koniem, a nie przynależność do konkretnej rasy (Smagacz, 2009).

W Polsce za konie o hipoterapeutycznych właściwościach uznawane są konie rasy huculskiej, nie oznacza to jednak, że wszystkie hucuły odnajdą się jako konie terapeutyczne. Równie dobrze w pracy z pacjentami sprawdzają się wyselekcjonowane w tym celu koniki polskie, ślązaki, fiordingi, haflingery, kuce felińskie, szetlandy czy krzyżówki innych ras z kucami czy hucułami. U naszych zachodnich sąsiadów coraz częściej pojawiają się w hipoterapii konie rasy tinker i tradycyjne konie cygańskie.

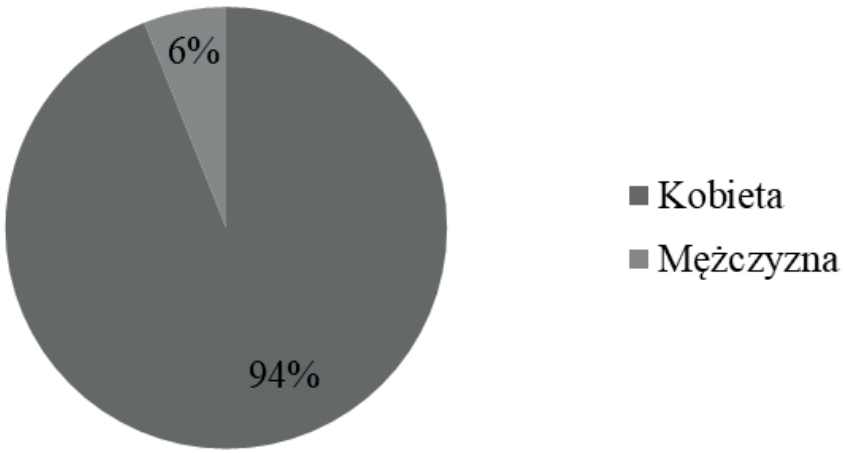
Hippotest. Skala hippotest jest jedynym uznanym narzędziem badawczym do oceny przydatności koni do pracy hipoterapeutycznej, w niniejszej pracy wykonano podobne badania, dostosowane do realiów dzisiejszej hipoterapii. Składa się z ośmiu prób, podczas których konie poddawane są działaniu bodźców takich samych jakie występują podczas typowych zajęć hipoterapii. W każdej próbie reakcje konia poddawane są ocenie punktowej. Wykonanie prób 1, 2, 5-8 jest oceniane w skali od 0 do 4 punktów, gdzie 0 oznacza niepożądaną reakcję konia, a 4 punkty to zachowanie optymalne

zwierzęcia. Próby 3 i 4 oceniane są w skali od 0 do 2 punków. Ogólny wynik próby mieści się w przedziale od 0 do 28 punktów, przy czym za konie zdatne do hipoterapii uznaje się zwierzęta, które zdobyły co najmniej 22 punkty lub więcej (Wieczorek i in., 2012).

Właściwy wybór konia do hipoterapii jest gwarancją skuteczności i bezpieczeństwa tej metody przywracania sprawności pacjentom. Skala Hippotest pozwala na wybranie spośród grupy koni tych, które ze względu na swoje predyspozycje psychiczne, mogą być przydatne do pracy jako koń hipoterapeutyczny. Koń do hipoterapii musi być łagodny, niepłochliwy i spokojny. Dlatego konie, które osiągnęły próg 22 punktów w skali Hippotestu, ale w próbach ważnych ze względu na bezpieczeństwo pacjentów (próby 3,4,5,6), miały niskie wyniki lub pojedyncze 0 należy bezwzględnie wykluczyć z pracy hipoterapeutycznej. Skala Hippotest nie wykaże potencjalnej przydatności konia do ćwiczeń fizjoterapeutycznych, bo można ją osiągnąć tylko metodą specjalistycznego treningu. Skala nie obejmuje szeregu istotnych informacji, które decydują o przydatności konia do hipoterapii, a których nie uzyskamy tylko obserwując zwierzę. Stan fizyczny konia ocenia lekarz weterynarii a pochodzenie zwierzęcia, jego wychów czy przydatność budowy konia do celów hipoterapeutycznych oceni doświadczony instruktor jeździectwa (Wieczorek i in., 2012; Jezierski i in., 2006; Diamond-Jones, 2013).

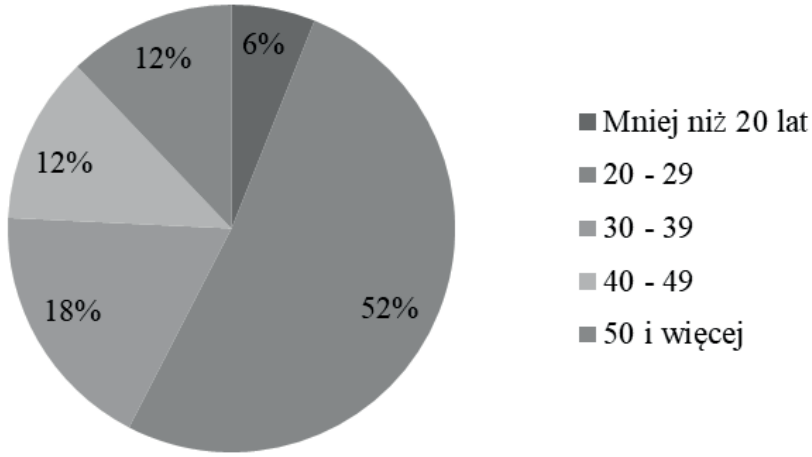
Wyniki

W przeprowadzonych badaniach, oceny koni - wraz z autorami pracy dokonało 94% kobiet, co świadczy o większym zainteresowaniu terapeutycznym wykorzystaniem koni niż mężczyzn (6%). Wszystkie te osoby były hipoterapeutami oraz opiekunami koni (rysunek 1).

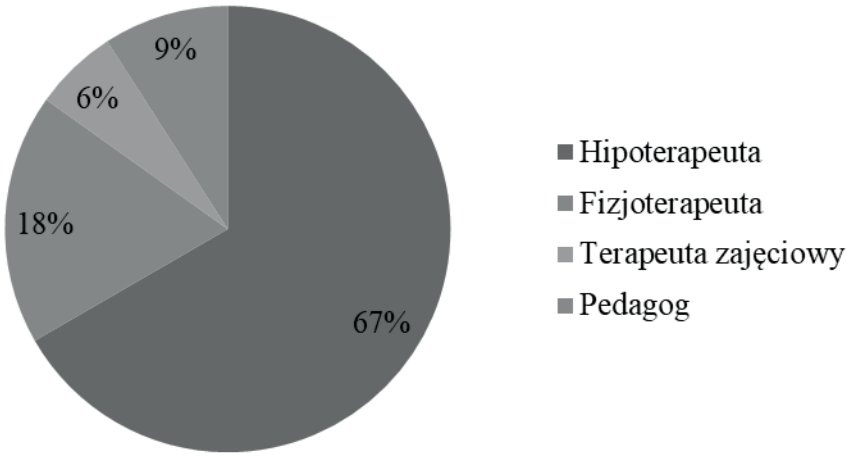
Rysunek 1. Płeć osoby prowadzącej zajęcia hipoterapeutyczne

Ponad połowa prowadzących zajęcia była w wieku od 20 do 29 lat. Praca hipoterapeuty potrzebuje dwóch bardzo ważnych aspektów, mianowicie doświadczenia i możliwości fizycznych, stąd największy udział właśnie tej grupy wiekowej (rysunek 2).

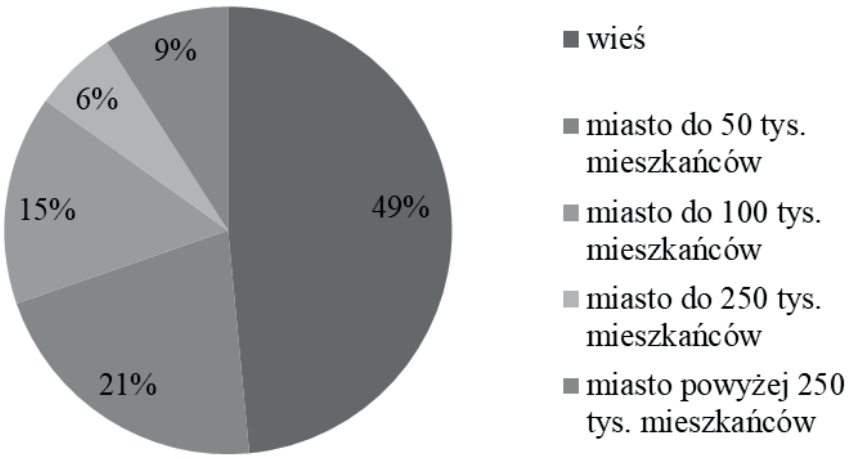
Rysunek 2. Wiek osoby prowadzącej zajęcia

W zdecydowanej większości terapię z udziałem konia prowadziły osoby, których wykształceniem kierunkowym była hipoterapia (67%). Pozostali byli z zawodu fizjoterapeutami, pedagogami, terapeutami zajęciowymi (rysunek 3).

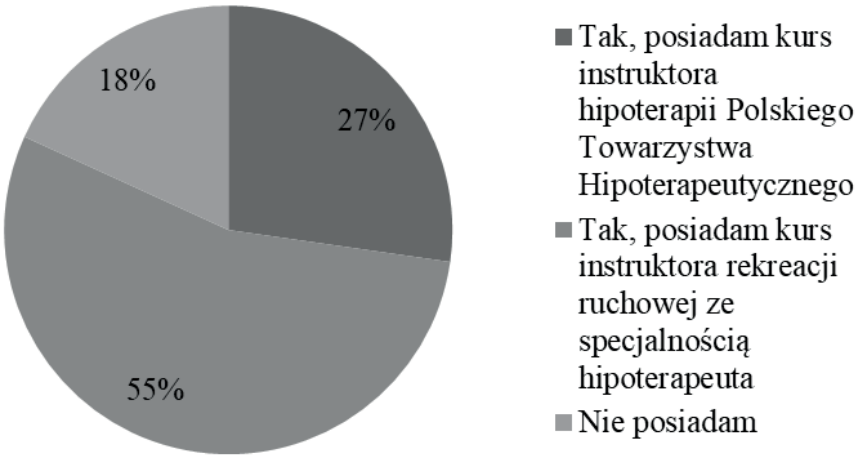
Rysunek 3. Wykształcenie kierunkowe osoby prowadzącej zajęcia hipoterapeutyczne

Prawie połowa zajęć hipoterapeutycznych (49%) odbywała się na terenach wiejskich, ze względu na lepszą logistykę utrzymania zwierząt na terenach wiejskich. W znacznie mniejszym stopniu zajęcia prowadzone były w miastach (rysunek 4).

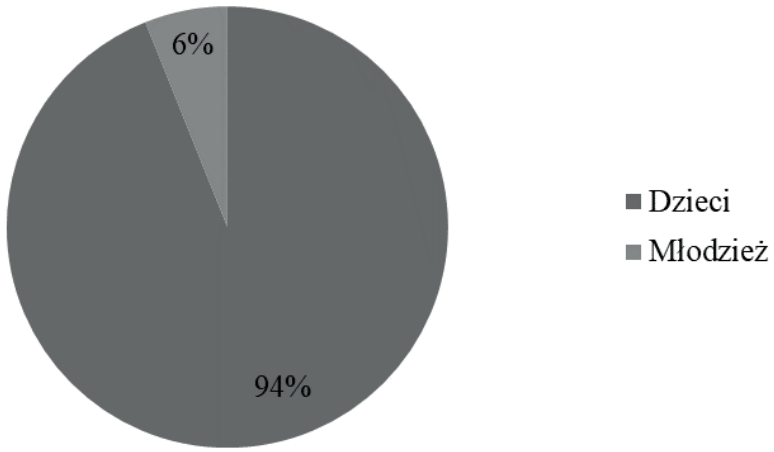
Rysunek 4. Miejsce, gdzie odbywają się zajęcia hipoterapii

W większości osoby prowadzące zajęcia terapeutyczne z udziałem koni posiadały kurs instruktora rekreacji ruchowej ze specjalnością hipoterapeuta (55%), lub kurs instruktora hipoterapii PTHip (27%) ewentualnie pracowały bez uprawnień hipoterapeuty (18%) (rysunek 5).

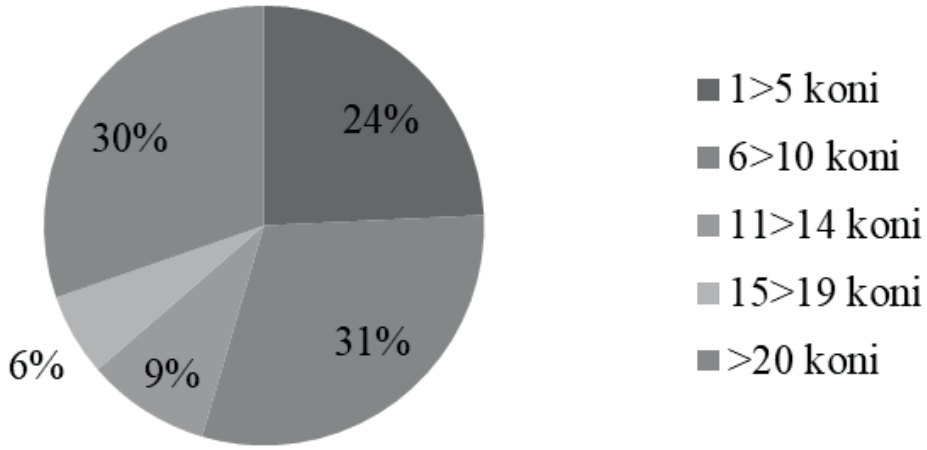
Rysunek 5. Uprawnienia hipoterapeuty

Najliczniejszą grupą odbiorców hipoterapii były dzieci (94%), ewentualnie młodzież (6%). Natomiast w żadnym z badanych ośrodków nie była prowadzona hipoterapia dla dorosłych, wynikać to może z uprzedzeń lub mniejszej świadomości wielu schorzeń i metod ich leczenia (rysunek 6).

Rysunek 6. Odbiorcy hipoterapii

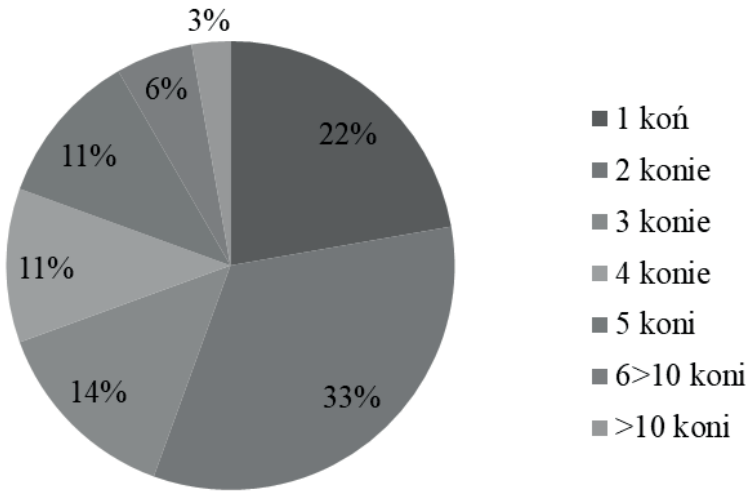
Według przeprowadzonych badań liczba koni w ośrodkach jest dosyć zmienna. Najwięcej było stajni posiadających od 6 do 10 koni (31%) oraz ośrodków posiadających 20 i więcej koni (30%). Największe ośrodki, które były konsultowane posiadały nawet do 60 sztuk, ale są to pojedyncze przypadki. Był też dosyć duży odsetek ośrodków posiadających do 5 sztuk koni (24%), najczęściej były to małe gospodarstwa, gdzie konie nie były zasadniczą perspektywą uzyskiwania dochodu przez właścicieli, często osoby te zajmowały się hipoterapią, a także pracowały na etacie albo prowadziły gospodarstwa z hodowlą bydła mlecznego lub mięsnego (rysunek 7).

Rysunek 7. Ilość koni w stadninie

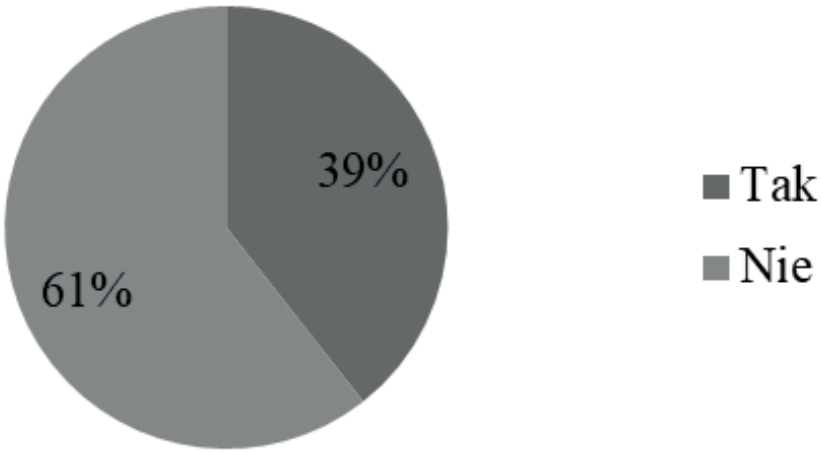
Najczęściej spotykanym zjawiskiem w badanych ośrodkach była praca z 2 końmi przygotowanymi do hipoterapii, jest to najbardziej zrozumiałe podejście, z wielu względów, mianowicie są to konie, dla których możemy wymieniać pacjentów na przykład ze względu na dużą liczbę godzin pracy,

jeżeli któryś z koni zachoruje lub osłabnie wtedy ośrodek nie musi odwoływać całkowicie zajęć oraz pacjenci mają możliwość decydować o tym z którym koniem chcą pracować. Innym aspektem jest możliwość dobrania dwóch koni o innych wymiarach, aby jak najlepiej dopasować konia do osiągnięcia wyznaczonych celów rehabilitacji, wagi i wielkości pacjenta (rysunek 8).

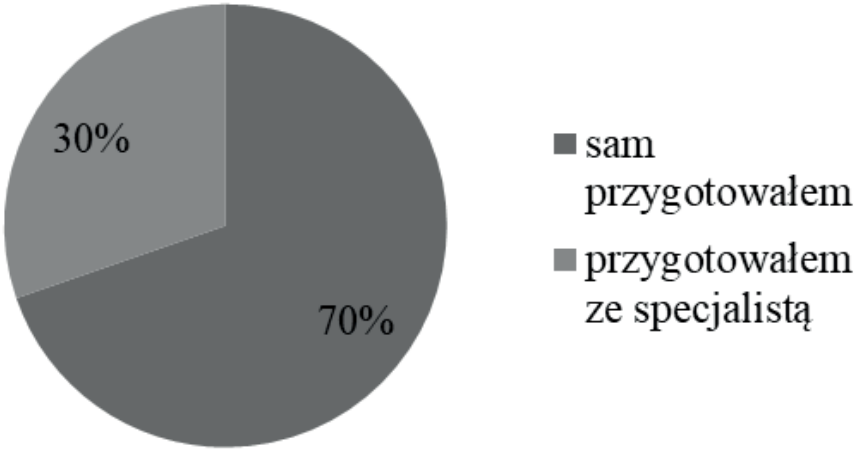
Rysunek 8. Ilość koni użytkowanych do pracy hipoterapeutycznej

Ponad 60% koni nie została poddana ocenie behawioralnej, w zakresie przydatności do pracy w hipoterapii, natomiast prawie 40% została poddana tej ocenie (rysunek 9).

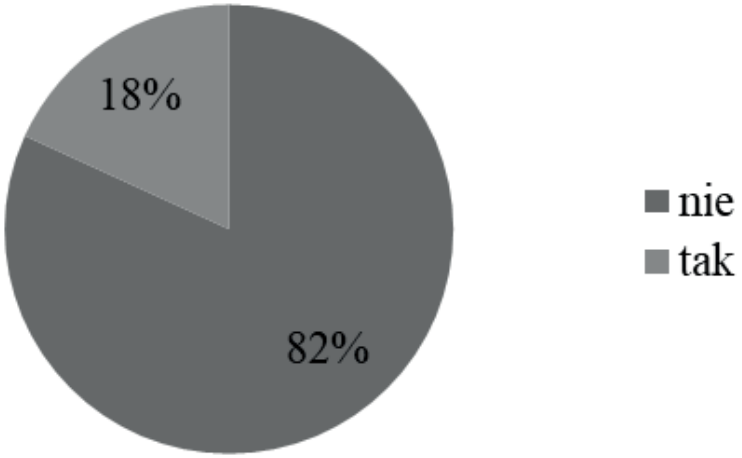
Rysunek 9. Poddanie konia ocenie behawioralnej w zakresie przydatności hipoterapeutycznej

W 70% hipoterapeuci sami przygotowywali konie do pracy w hipoterapii, jedynie 30% korzystało z pomocy specjalistów z zakresu jeździectwa (rysunek 10).

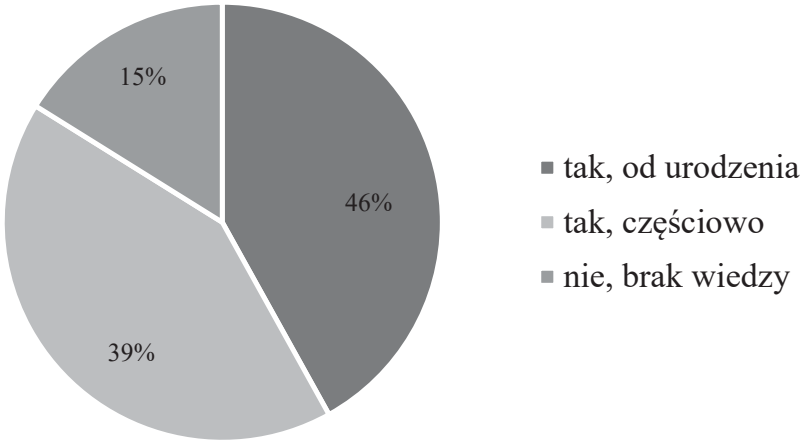
Rysunek 10. Przygotowanie konia do hipoterapii

Terapeuci zdawali się na swoje własne umiejętności, jeżeli chodzi o pracę z końmi, jedynie 18% wspomagało się pomocą behawiorysty (rysunek 11).

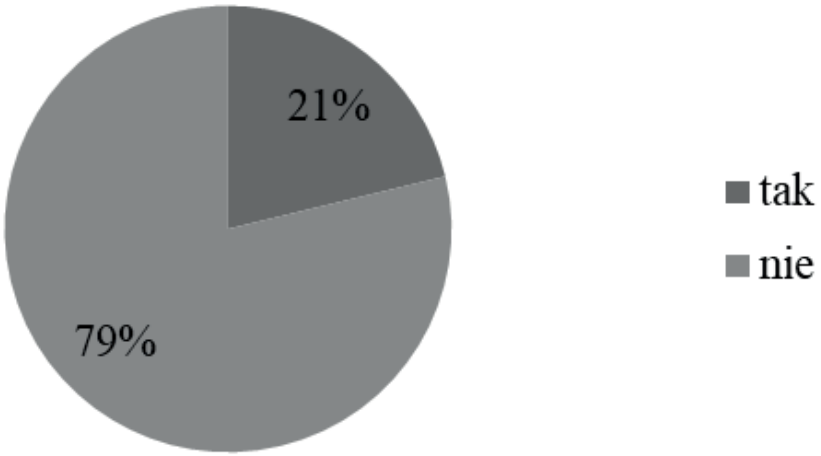
Rysunek 11. Pomoc behawiorysty w pracy z koniem

W 85% przypadków hipoterapeuta znał konia od urodzenia lub częściowo, jedynie 15% nie wiedziało nic o koniu do momentu rozpoczęcia wspólnej pracy (rysunek 12).

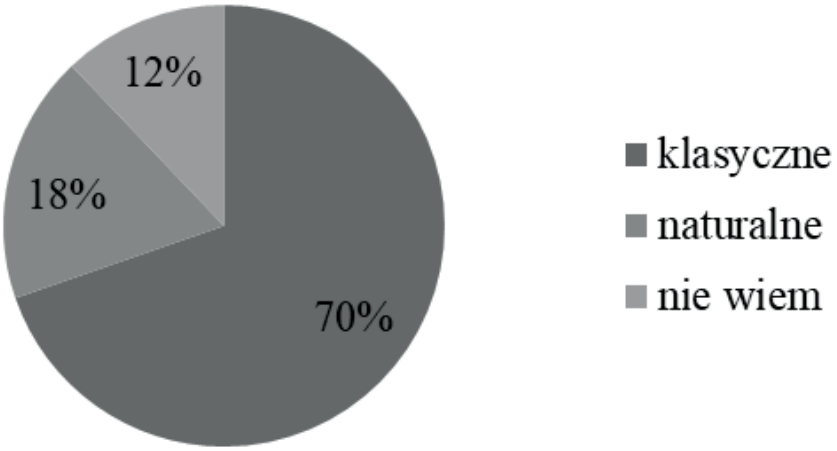
Rysunek 12. Wiedza o przeszłości konia hipoterapeutycznego

Prawie 80% zwierząt nie pełniło roli przywódczej w stadzie. Pozostała część ponad 20% przewodzi stadu. Świadczyć to może o uległym usposobieniu koni terapeutycznych (rysunek 13).

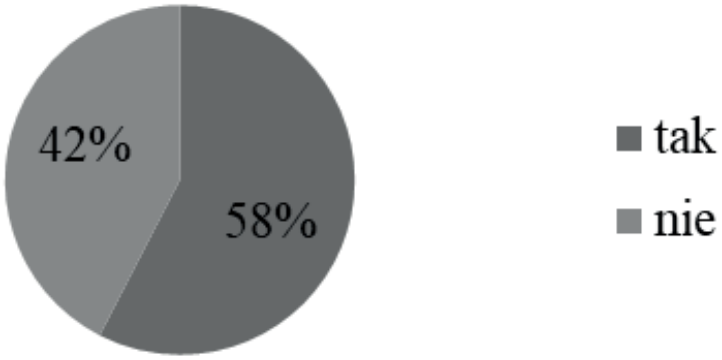
Rysunek 13. Rola przywódcza w stadzie konia

W 70% badane konie, do pracy pod siodłem, układane były metodą klasyczną, w 18% metodami naturalnymi, ale aż w 12 % hipoterapeuta nie posiadał informacji na ten temat (rysunek 14).

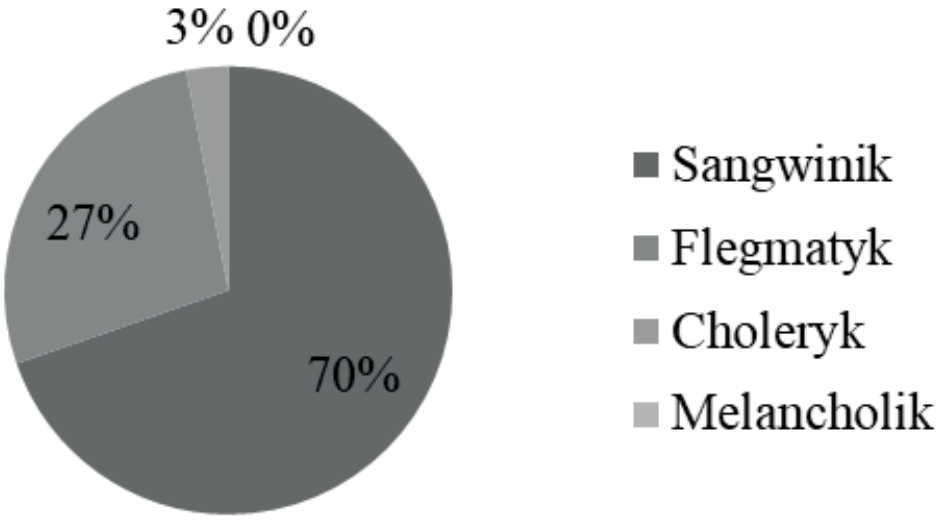
Rysunek 14. Metody jakimi był układany koń do pracy wierzchowej

W prawie 60% konie podczas pracy hipoterapeutycznej nagradzane były jedzeniem. W ponad 40% preferowana jest inna metoda nagradzania zwierzęcia (rysunek 15).

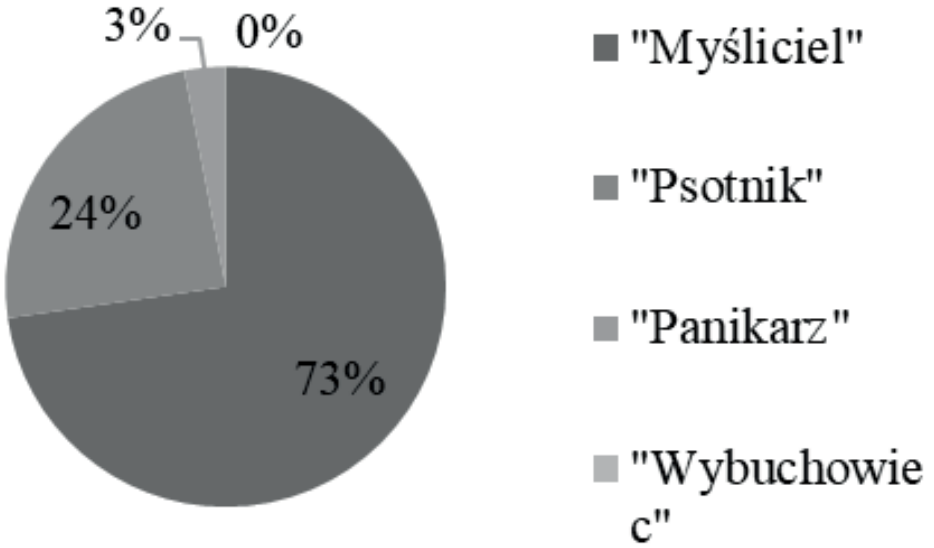
Rysunek 15. Nagradzanie konia jedzeniem jako elementu hipoterapii

97% koni było o silnym, zrównoważonym charakterze, a w tym większość, bo aż 70% zwierząt była sangwinikiem, 27% Flegmatykiem, 3% na cholerykiem, natomiast nie pojawił się melancholik (rysunek 16).

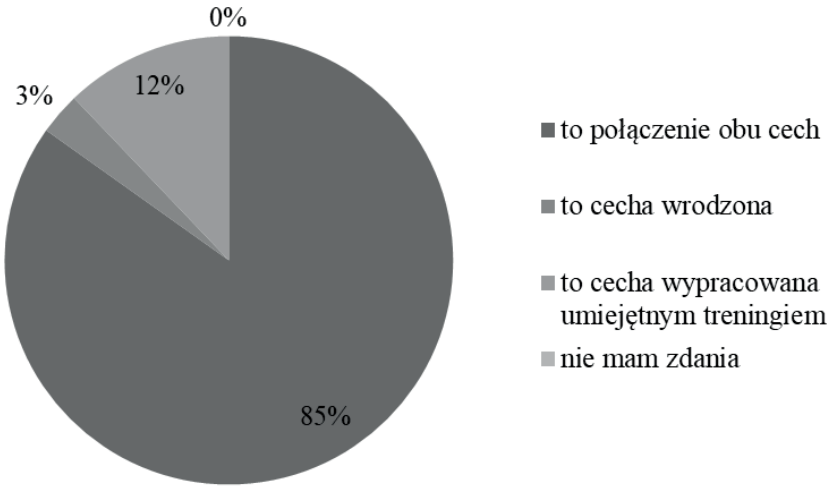
Rysunek 16. Temperament konia

W 73% pytani hipoterapeuci określili konie z którymi pracują jako „Myśliciel", 24% koni określono jako typ „Psotnik" zaś 3% stanowił typ „Panikarz", nikt nie zadeklarował pracy z koniem typu „Wybuchowiec" (rysunek 17).

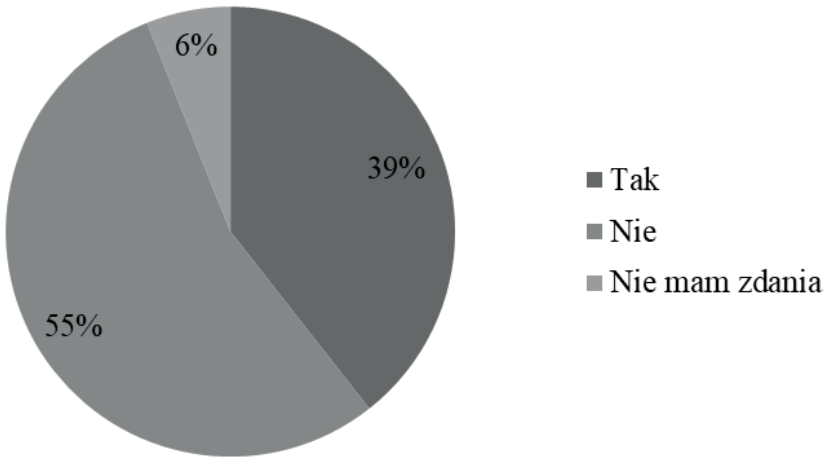
Rysunek 17. Osobowość konia pracującego hipoterapeutycznie

Według badania 85% pytanych osób uważało, że przydatność konia do pracy hipoterapeutycznej to suma pracy treningowej i cech wrodzonych, 12% osób uważało, że jest to tylko wynik umiejętnego treningu a 3% sądziło, że przydatność konia do pracy hipoterapeutycznej to cecha wyłącznie wrodzona (rysunek 18).

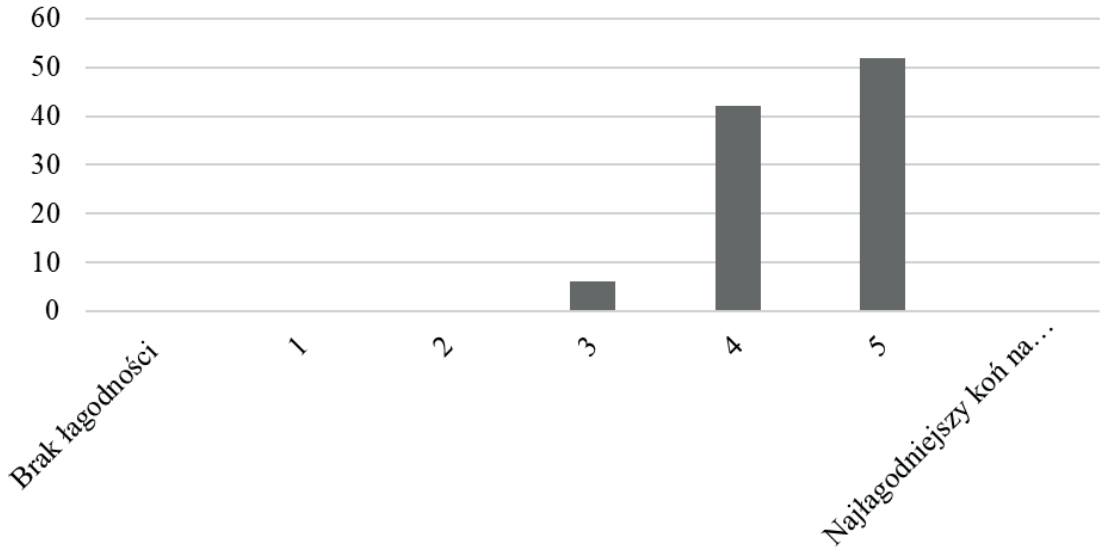
Rysunek 18. Przydatność do pracy hipoterapeutycznej

Ponad połowa pytanych hipoterapeutów uważało, że ogiery nie powinny pracować w hipoterapii, jednak prawie 40% ankietowanych sądzi, że ogiery powinny dostać zgodę na pracę hipoterapeutyczną (rysunek 19).

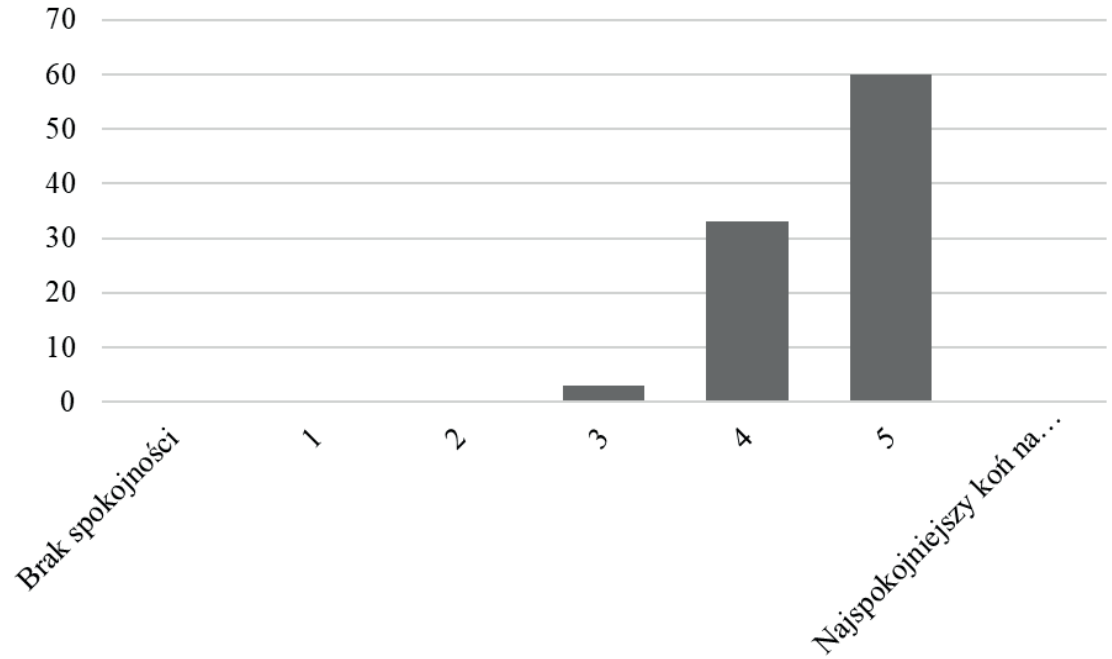
Rysunek 19. Czy ogiery powinny dostać zgodę na pracę hipoterapeutyczną?

Według badania ponad połowa terapeutów zadeklarowała największą ocenę dla łagodności konia, ponad 40% zadeklarowało ocenę 4. Nikt nie udzielił odpowiedzi w skali 1 lub 2 (rysunek 20).

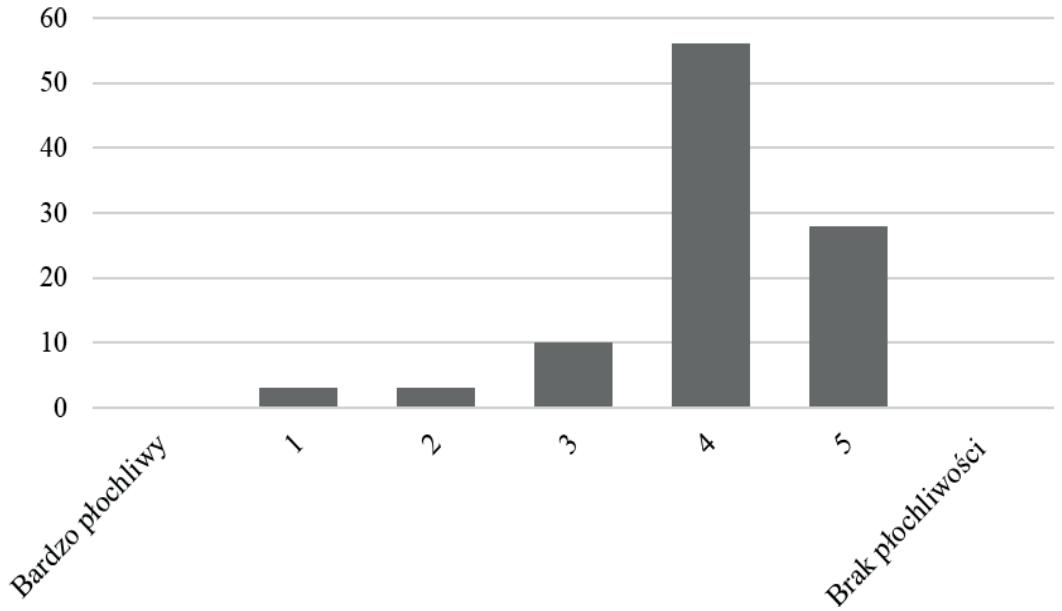
Rysunek 20. Łagodność konia hipoterapeutycznego

60% terapeutów zadeklarowało najwyższą ocenę za spokojność konia z jakim prowadzą zajęcia hipoterapii, ponad 30% uważa spokojność swojego konia na ocenę 4. Nikt nie udzielił odpowiedzi z oceną 1 lub 2 (rysunek 21).

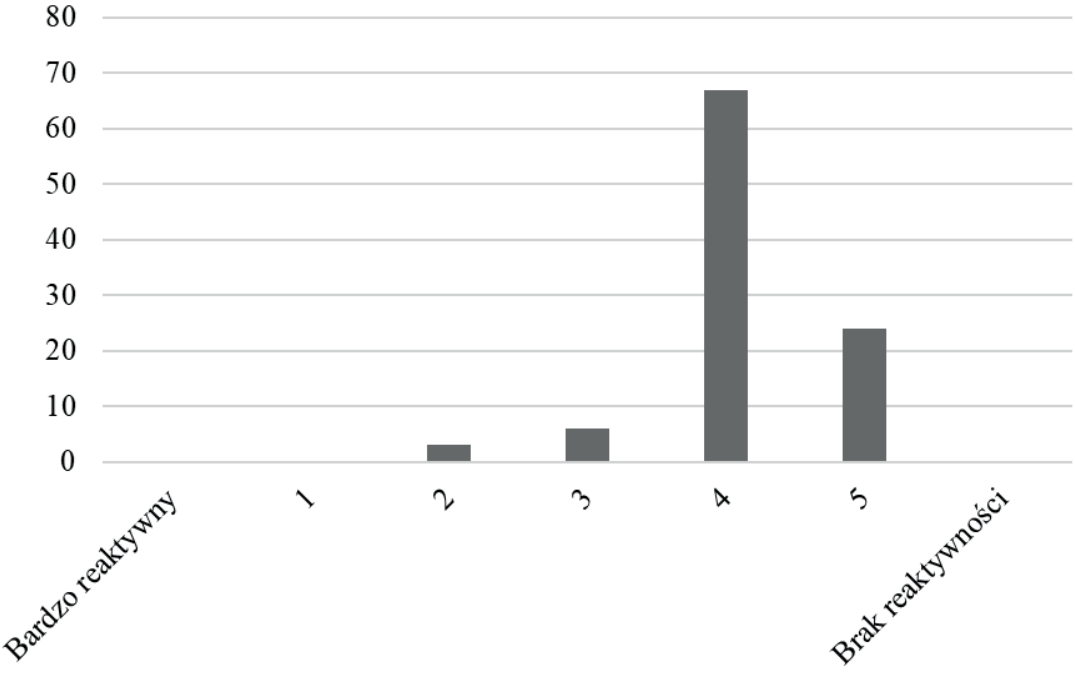
Rysunek 21. Spokojność konia

Ponad 50% hipoterapeutów oceniło brak tendencji do płochliwości konia na 4, a prawie 30% zadeklarowało ocenę najwyższą. Oceny od 1 do 3 świadczą o tym, że konie są dosyć płochliwe, te oceny nie przekraczały 10% (rysunek 22).

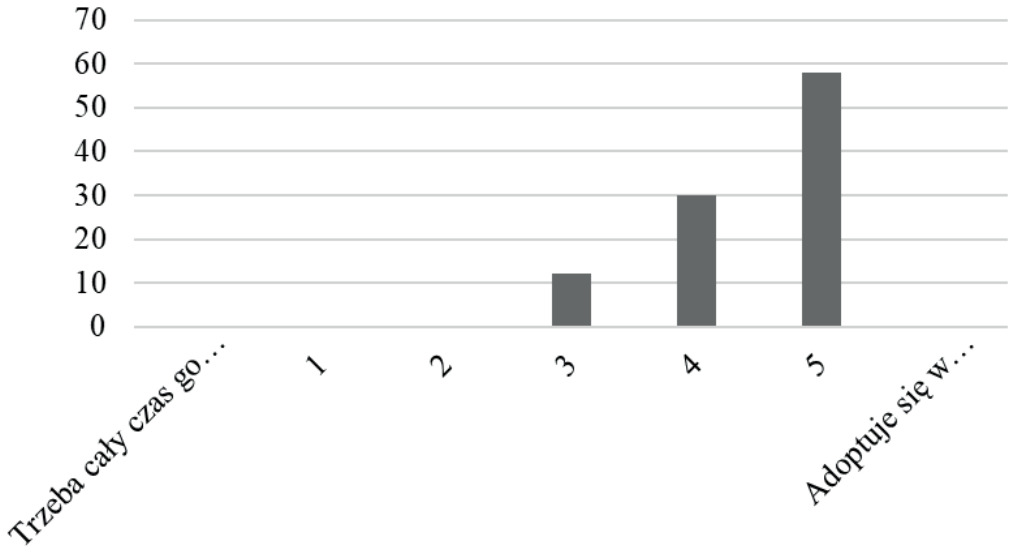
Rysunek 22. Brak tendencji konia do płochliwości

Ponad 60% hipoterapeutów wskazało na ocenę 4 – w braku reaktywności na niespodziewane wydarzenia, a ponad 20% na ocenę 5. Nie pojawia się odpowiedź na ocenę 1 a odpowiedzi 2 i 3 nie przekraczały 10% (rysunek 23).

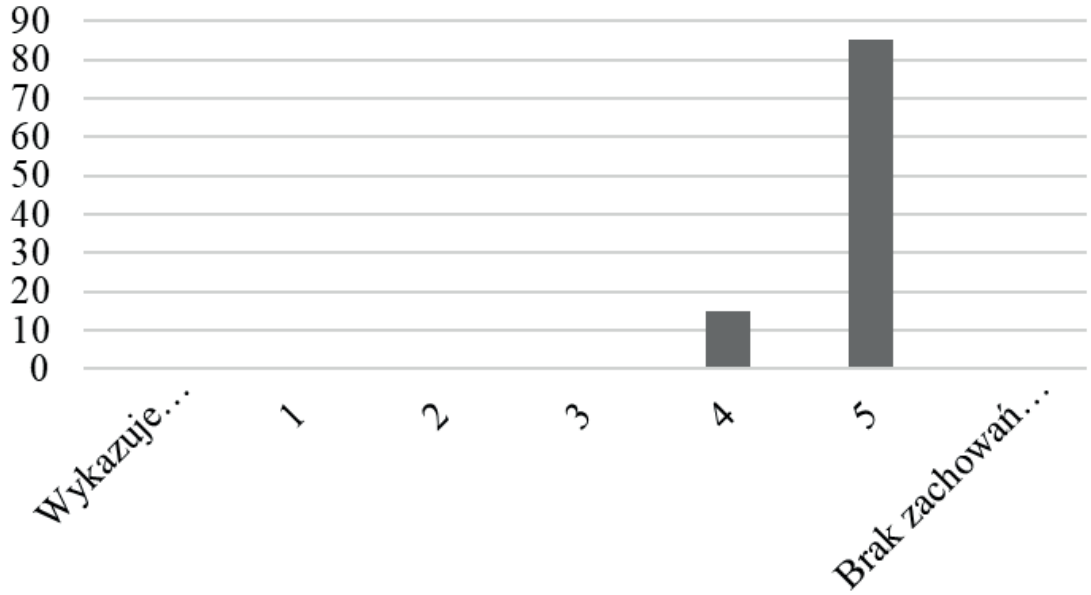
Rysunek 23. Brak reaktywności konia na niespodziewane wydarzenia

Prawie 60% koni adaptowało się w samoistny, naturalny sposób do nowych zadań terapeutycznych. 30% robiło to względnie dobrze, a ponad 10% dostatecznie (rysunek 24).

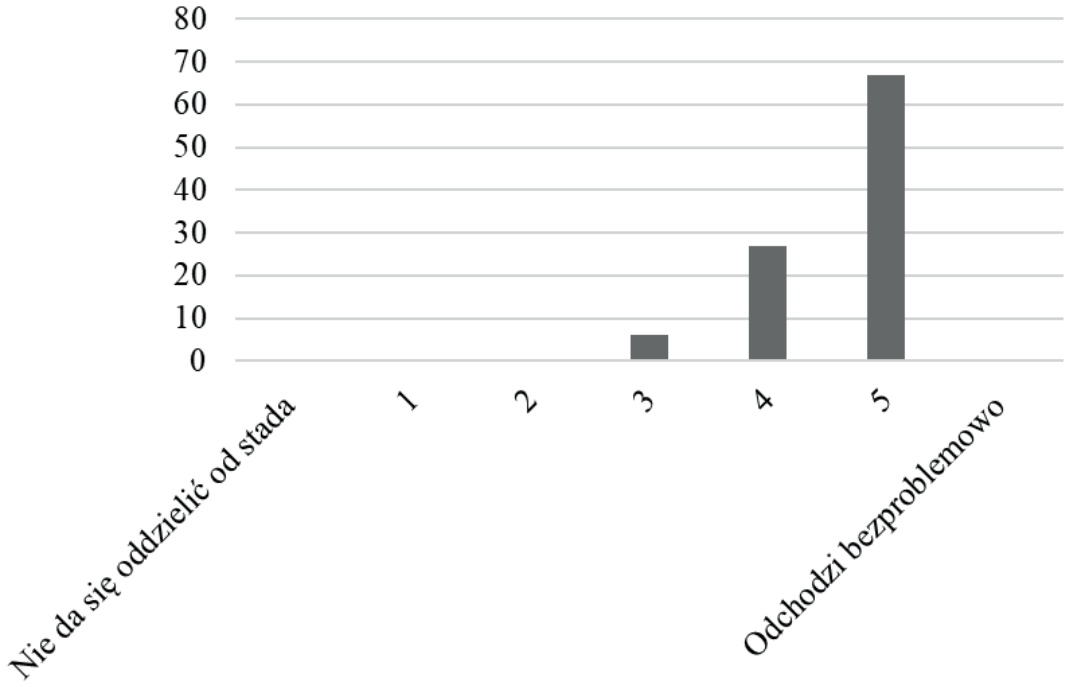
Rysunek 24. Zdolność adaptacji konia do nowych zadań terapeutycznych podczas zajęć

Prawie 90% hipoterapeutów deklarowało zachowanie konia na ocenę bardzo dobrą, a ponad 10% na ocenę dobrą, nie pojawiły się niższe oceny w przeprowadzonym badaniu (rysunek 25).

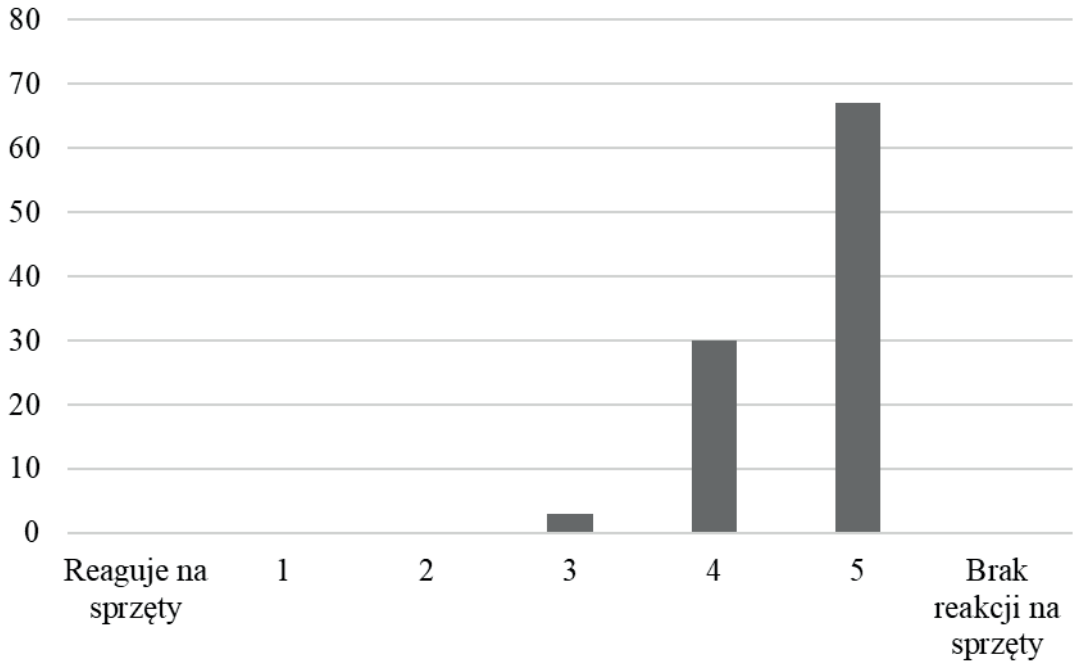
Rysunek 25. Zachowanie konia podczas codziennych czynności stajennych

W badaniu nie pojawiły się oceny niższe niż dostateczny. W prawie 70% deklarowano najwyższą ocenę oznaczającą bezproblemowe odłączenie konia od stada (rysunek 26).

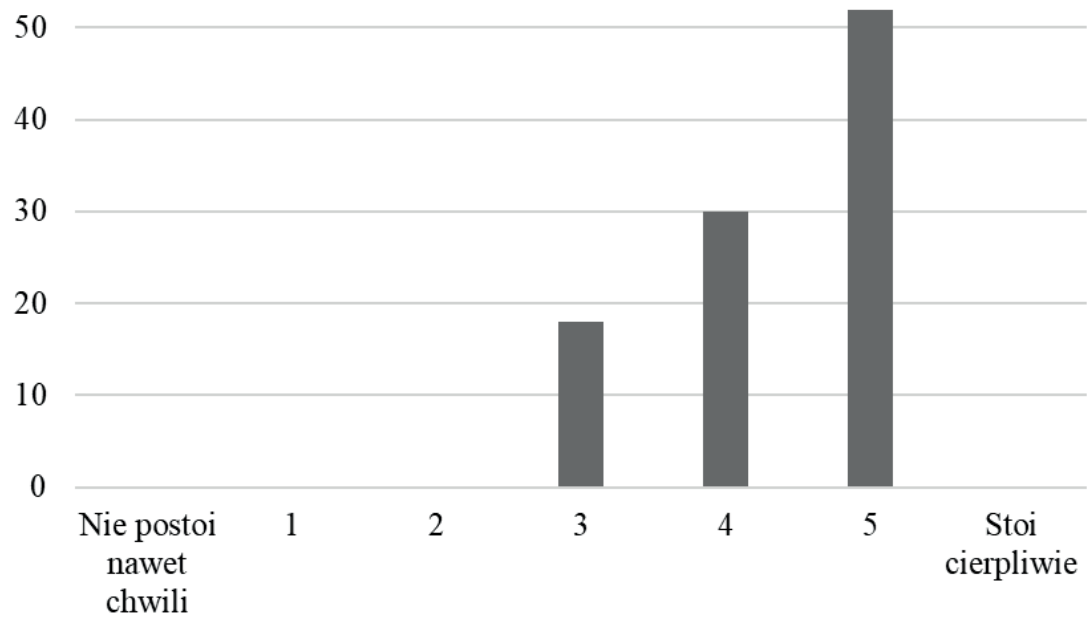
Rysunek 26. Łatwość odłączania od stada

Prawie 70% koni nie bało się sprzętów inwalidzkich, 30% oceniono dobrze (rysunek 27).

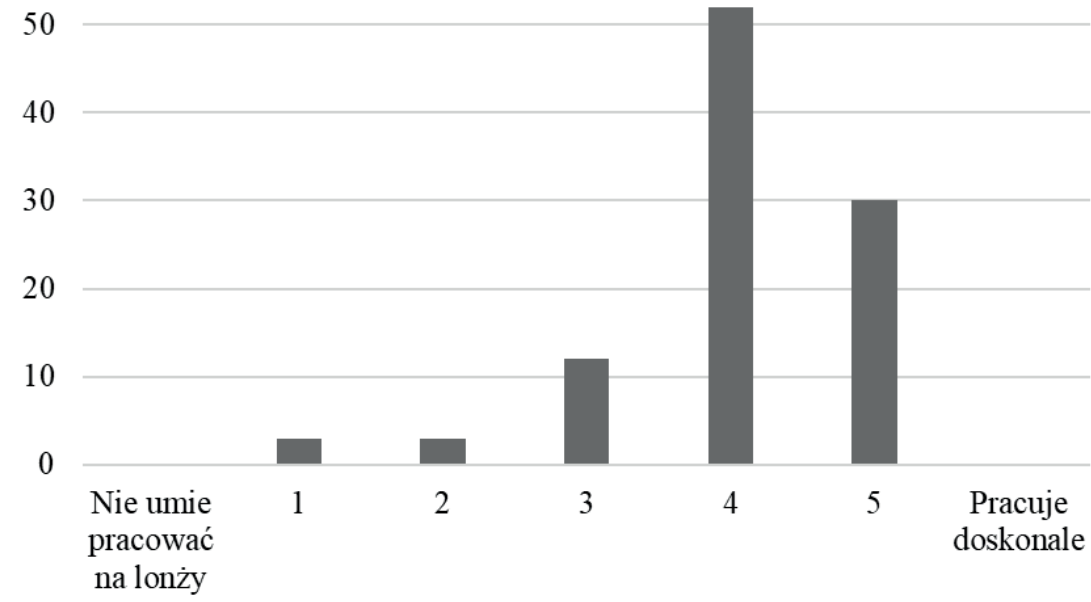
Rysunek 27. Reakcja na sprzęty inwalidzkie

Hipoterapeuci nie zauważyli w zachowaniu koni braku cierpliwości, najniższą pojawiającą się oceną była ocena dostateczna – otrzymało ją prawie 20% koni. Ponad 80% stało w miejscu cierpliwie (rysunek 28).

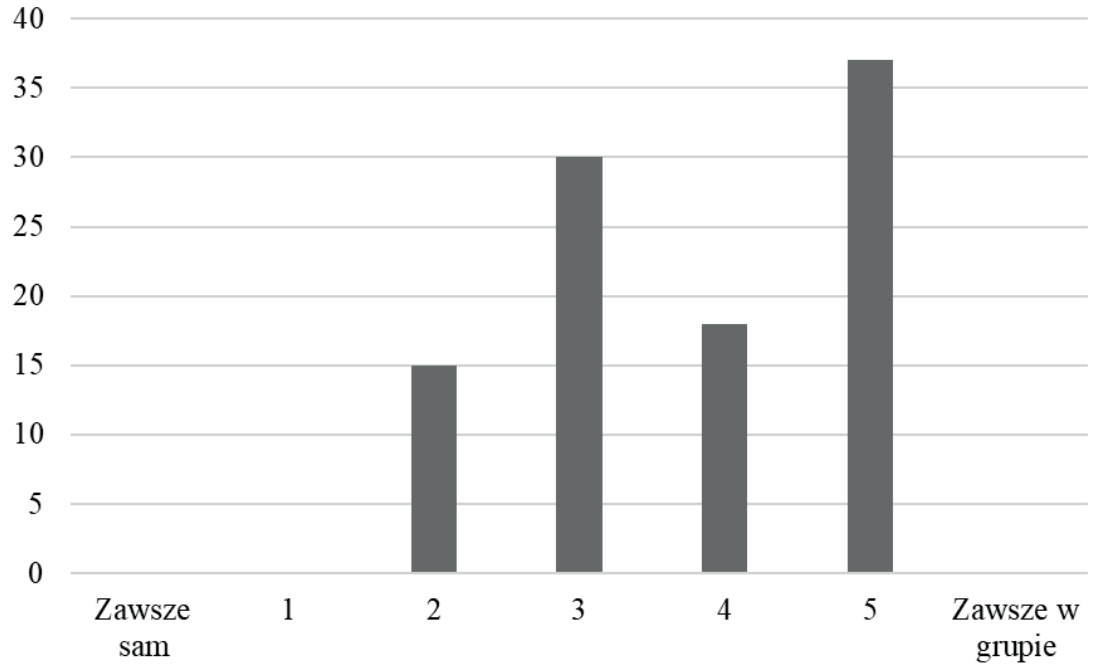
Rysunek 28. Cierpliwość konia do stania w miejscu

Konie hipoterapeutyczne były zróżnicowane pod względem doskonałości pracy na lonży, ponad 80% pracowało dobrze i bardzo dobrze (rysunek 29).

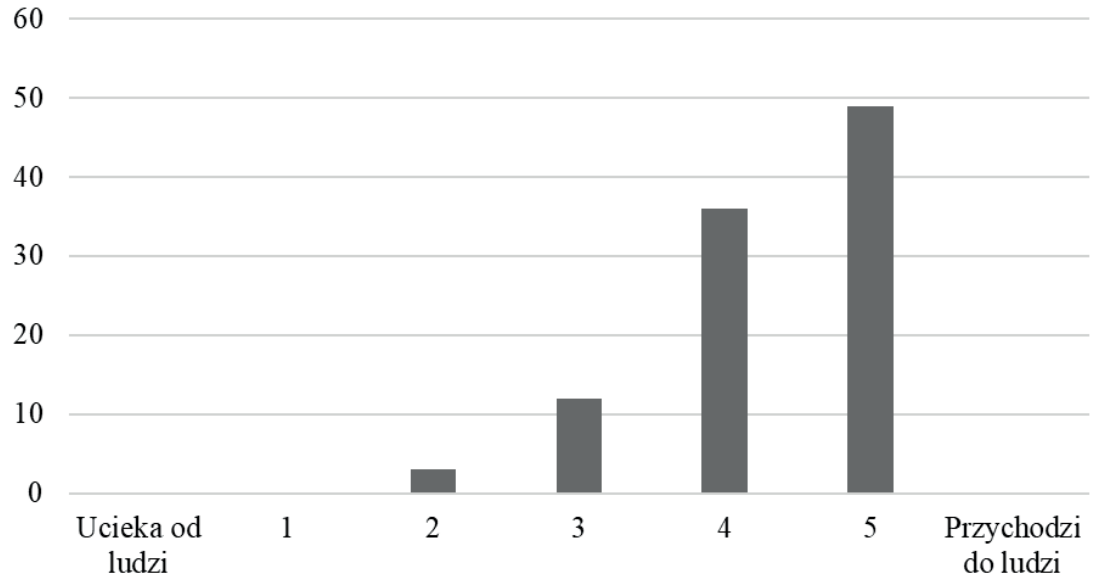
Rysunek 29. Praca na lonży

Wśród koni hipoterapeutycznych, chęć do kontaktu z innymi końmi była wysoka (40%), żaden koń nie wykazywał chęci przebywania w samotności (rysunek 30).

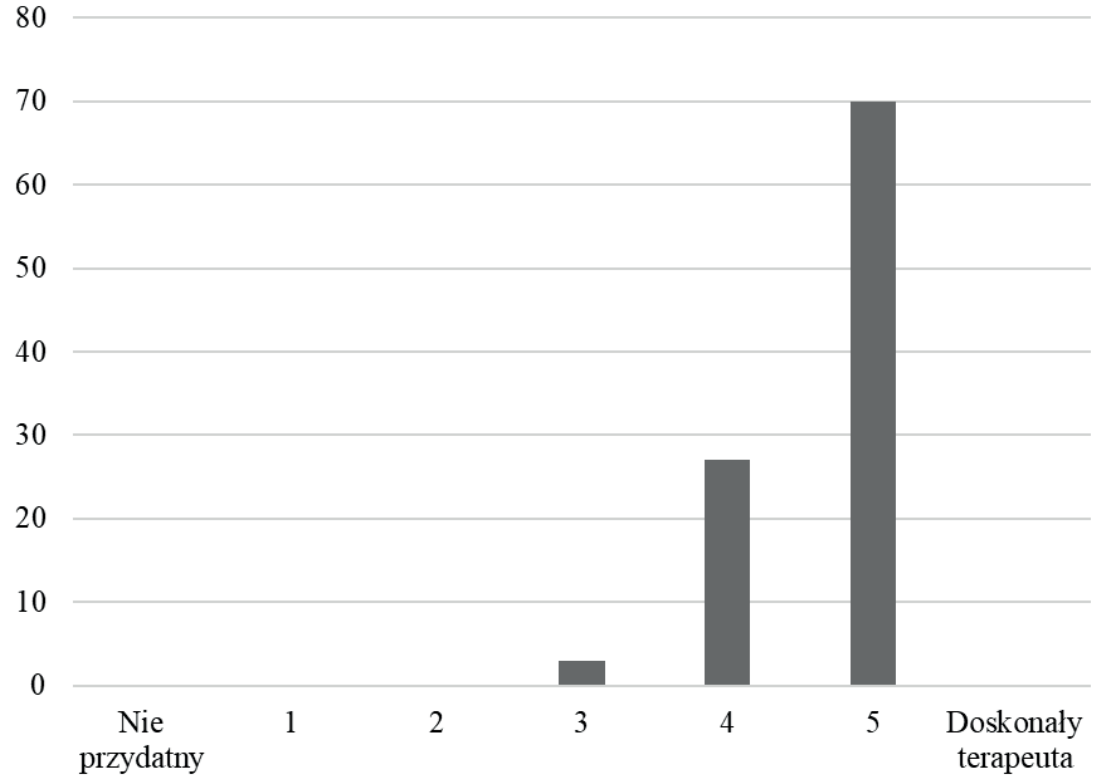
Rysunek 30. Chęć do kontaktu z innymi końmi

W prawie 90% hipoterapeuci zadeklarowali ocenę bardzo dobrą i dobrą w chęci konia do przebywania z człowiekiem, nikt nie udzielił odpowiedzi 1 wskazującą niechęć do przebywania z ludźmi a nawet ucieczkę (rysunek 31).

Rysunek 31. Chęć konia przebywania z ludźmi

Według badania większość hipnoterapeutów – 70% wskazało bardzo dużą przydatność hipoterapeutyczną konia oceniając go jako doskonałego terapeutę, prawie 30% deklarowało dobrą przydatność. Nie zostały udzielone odpowiedzi poniżej oceny dostateczny (rysunek 32).

Rysunek 32. Przydatność hipoterapeutyczna konia

Podsumowanie

Koń hipoterapeutyczny to szczególne zwierzę. Ze względu na rodzaj pracy jaki wykonuje, oczekuje się od niego określonego zestawu cech psychicznych, które niekoniecznie zgodne są z końską naturą. Wymaga się od konia by był niepłochliwy, podczas gdy przez wiele tysiącleci to szybkość reakcji na zagrożenie i ucieczka były gwarancją przeżycia w środowisku pełnym drapieżników i zagrożeń. Koń jest zwierzęciem stadnym, a praca w hipoterapii to najczęściej praca indywidualna jednego konia z instruktorem, osobą oprowadzającą i pacjentem.

Koń do pracy w hipoterapii musi być odpowiednio dojrzały psychicznie. Dlatego do hipoterapii kwalifikowane są konie powyżej 5 roku życia. Ważne jest, by dobrze poznać warunki wychowu konia przeznaczonego do hipoterapii.

Konia hipoterapeutycznego powinien cechować umiarkowany temperament i zrównoważony charakter. Nie powinien być on jednak zbyt flegmatyczny. Dobrze jest, gdy wykazuje chęć do ruchu naprzód. Pożądaną cechą jest chęć współpracy konia z instruktorem i bezwzględne posłuszeństwo. Posłuszeństwo zwierzęcia jest bowiem gwarantem bezpieczeństwa dla pacjentów, którzy z racji swoich chorób i niepełnosprawności często zachowują się nieobliczalnie. By odróżnić sygnały istotne od nieistotnych i przypadkowych wynikających z niepełnosprawności jeźdźca, konia musi cechować wyjątkowa inteligencja i empatia.

Istotne jest by koń potrafił zapanować nad swoim instynktem stadnym. Musi potrafić funkcjonować w sytuacji odłączenia od swojego stada jak również akceptować bliską obecność nawet kilku osób jednocześnie z każdej strony. Pożądane jest by koń szybko adaptował się do zmieniających się warunków pracy. Kolejną cechą ważną u konia użytkowanego w hipoterapii jest cierpliwość. Cecha ta pozwala na tolerowanie niestandardowego zachowania ludzi, na przykład obłapiania, klepania, niespodziewanej zmiany obciążenia, niekontrolowanych odruchów czy krzyków pacjentów.

Koń terapeutyczny musi umieć przez stosunkowo długi czas stać bez ruchu, co ważne nie może bać się sprzętów towarzyszących pacjentom, czyli kul, balkoników, wózków inwalidzkich czy ramp umożliwiających pacjentom wsiadanie na konia. Również sprzęt używany podczas zajęć nie powinien budzić lęku w koniu. Nie powinno robić na nim wrażenia przerzucanie piłki, różnego rodzaju woreczków czy obręczy nad jego głową lub zadem. Pacjent powinien mieć możliwość kłaść się na końskim zadzie czy szyi bez gwałtownej reakcji ze strony zwierzęcia. Koń do hipoterapii powinien mieć niezbyt wrażliwe na dotyk lędźwie, słabizny czy uszy, czyli w zasadzie te części ciała, które wykazują się dosyć dużą wrażliwością dotykową.

Każdy koń powinien być indywidualnie rozpatrywany pod kątem przydatności do pracy w hipoterapii. Nie tylko pod względem fizycznym, ale przede wszystkim psychicznym. Zachowanie konia ma duży wpływ na pacjentów, którzy z samego przebywania w pobliżu zwierzęcia czerpią pozytywne oddziaływania dla zdrowia. Ważne jest, by koń hipoterapeutyczny pracował w sposób zapewniający mu dobrostan, nie był przeciążony pracą, dzięki czemu zachowa chęć do współpracy z człowiekiem. Po każdym pacjencie powinien mieć zapewnioną przerwę, a maksymalny czas pracy z pacjentami to 4 godziny dziennie. Po pracy koń powinien mieć zapewniony relaks psychiczny, gimnastykę i trening kondycyjny w formie jazdy terenowej. Pożądany jest również wypoczynek swobodny na wybiegu.

Wnioski

1. Hipoterapeuci – to z reguły młode, wykwalifikowane kobiety będące jednocześnie opiekunami koni terapeutycznych utrzymywanych w ośrodkach dysponujących około 10 końmi, w tym chociaż 2 przygotowanymi do pracy hipoterapeutycznej. Zajęcia realizowane zazwyczaj dla dzieci, w stajniach zlokalizowanych na terenach wiejskich.
2. Konie hipoterapeutyczne zazwyczaj przygotowują hipoterapeuci metodami klasycznymi i nagradzają jedzeniem. Częściowo znają ich przeszłość, rzadko korzystający z pomocy behawiorystów.
3. Konie hipoterapeutyczne nie przewodzą w stadzie, są spokojne, łagodne, niepłochliwe, mają zazwyczaj temperament sangwinika, a osobowość „myśliciela", a ich przydatność do terapii to suma pracy treningowej i cech wrodzonych.
4. Konie hipoterapeutyczne nie wykazują reaktywności na niespodziewane wydarzenia, adaptują się szybko do nowych zadań terapeutycznych, bardzo dobrze zachowują się podczas codziennych czynności stajennych, dosyć łatwo odłączyć je od stada, są cierpliwe do stania w miejscu, prawidłowo pracują na lonży i nie obawiają się akcesoriów inwalidzkich.
5. Konie hipoterapeutyczne chętnie przebywają z innymi końmi i człowiekiem, przez co łatwo wchodzą w relację terapeutyczną.

Literatura

1. Bartyzel-Lechforowicz, C., Bąk, P. (2009). *Mały słownik fizjoterapeuty*. Zamość: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Zamościu.
2. Diamond-Jones, K. (2013). Horse therapy. *Am J Nurs*, *113*(10), 12. https://doi.org/10.1097/01.NAJ.0000435329.87600.db
3. Janiszewska, J., Cieśla, A., (2008). *Hodowla i użytkowanie koni z elementami hipoterapii*. Szczecin: Wyd. Nauk. AR.
4. Jezierski, T., Jaworski, Z., Górecka, A. (2006). Zachowanie się koni i jego wpływ na użytkowanie sportowe i rekreacyjne. *Przegląd hodowlany*, 9/2006.
5. Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Hipoterapeutycznego. (2007). *Kanony Polskiej Hipoterapii*. Pobrane z: https://pthip.org.pl/files/KANONY_POLSKIEJ_HIPOTERAPII.pdf (dostęp 20.06.2022).
6. Kaproń, M., Nowak, P. (2000). Wskaźniki pokrojowe koni wykorzystywanych w hipoterapii. *Zesz. Nauk. Pol. Tow. Zootech*, *50*, 119-126.
7. Łojek, J., Strumińska, A., Łojek, A. (2011). Hipoterapia – człowiek i koń w relacji terapeutycznej. *Przegląd Hodowlany*, 11/2011.
8. Meregillano, G. (2004). Hippotherapy. *Phys Med Rehabil Clin N Am*, *15*(4), 843-854. https://doi.org/10.1016/j.pmr.2004.02.002
9. Piętak, J., Witkoś, J., Budzisz, J., Onik, G., Sieroń, K. (2017). Zasady doboru zwierząt do zajęć hipoterapeutycznych. *Ostry dyżur*, *10*, 1.

10. Pluta, M., Firlej, I. (2006). Określenie przydatności koników polskich do zajęć hipoterapii na podstawie testów behawioralno-emocjonalnych. *Rocz. Nauk. Pol. Tow. Zootech*, *3*(2), 167-177.
11. Polskie Towarzystwo Hipoterapeutyczne. Pobrane z: https://pthip.org.pl/hipoterapia/kanony/ (dostęp 20.06.2022).
12. Ratajczak, A., Danielewicz, A., Pluta, M. (2021). The use and maintenance of horses in the aspect of natural training methods. *Folia Pomer. Univ. Technol. Stetin., Agric., Aliment., Pisc., Zootech*, *359*(58), 25-36. https://doi.org/10.21005/AAPZ2021.58.2.03
13. Sawaryn, D. (2008). Właściwości konia i mechanizm oddziaływania terapeutycznego. *Fizjoterapia*, 16.
14. Scott, N. (2005). *Special Needs Special Horses: A Guide to the Benefits of Therapeutic riding*. Denton: University of North Texas Press.
15. Smagacz, N. (2009). Praca z koniem do hipoterapii na różnych etapach jego przygotowania. *Przegląd Hipoterapeutyczny*, *9*(1).
16. Strauss, I. (2012). *Hipoterapia Fizjoterapia na koniu i przy koniu*. Kraków: Fundacja Hipoterapia.
17. Wieczorek, D., Ciołek, K., Sitek, E., Zaręba, W. (2012). Hippotest-próba wystandaryzowanej przydatności konia do zajęć hipoterapeutycznych. *Ann Acad Med. Gedan*, 42, 29-39.
18. Winger, N. (2004). *Dostosowanie i ruch konia hipoterapeutycznego*. W: B.T. Engel (red.), *Terapeutyczna jazda konna II: Strategie Rehabilitacji* (109-110). Kraków: Fundacja Hipoterapia – Na Rzecz Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych.
19. Wójcik, E., Kępka, K., Danielewicz, A. (2021). *Hipoterapia. Istota i zastosowanie.* Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach.
20. Wyżnikiewicz-Nawracała, A. (2002). *Jeździectwo w rozwoju motorycznym i psychospołecznym osób niepełnosprawnych. Wyd. II*. Gdańsk: AWFiS.